

การแปรด้านศัพท์ตามภูมิภาคของภาษาไทยวน ในประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา*

ยุทพร นาคสุข**

สมทรง บุรุษพัฒน์***

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแปรด้านศัพท์ภาษาไทยวนในประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา โดยเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาชาวไทยวนทั้งหมด 7 พื้นที่ พื้นที่ละ 2 คน ในประเทศไทยเก็บข้อมูลทั้งหมด 4 พื้นที่ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ตอนเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ตอนใต้ จังหวัดน่าน และจังหวัดสระบุรี ในประเทศสาธารณรัฐ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การแปรตามภูมิภาคของภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ด้วยทุน “ศาสตราจารย์วิจิตรติเตนประจำปี 2558” ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยมีศาสตราจารย์ ดร.สมทรง บุรุษพัฒน์ เป็นหัวหน้าโครงการ

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาศาสตร์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ติดต่อได้ที่: yuyut3@gmail.com

*** ศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาศาสตร์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ติดต่อได้ที่: sburushat@gmail.com

ประชากรปไตยประชาชนลาวเก็บข้อมูลทั้งหมด 2 พื้นที่ ได้แก่ แขวงไชยบุรีและแขวงหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาเก็บข้อมูล 1 พื้นที่ ได้แก่ จังหวัดเมียวดี

ผลการศึกษาพบการแปรด้านศัพท์อยู่ 4 ลักษณะ ได้แก่ การแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางโครงสร้างคำ การแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากศัพท์เฉพาะถิ่น การแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากการยืมศัพท์จากภาษาอื่น และการแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากการสร้างศัพท์ใหม่

คำสำคัญ: การแปรด้านศัพท์; ภาษาไทยวน; ประเทศไทย; ประเทศสาธารณรัฐประชากรปไตยประชาชนลาว; ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

Regional Lexical Variation of the Tai Yuan Language in Thailand, the Lao People's Democratic Republic and the Republic of the Union of Myanmar^{*}

Yuttaporn Naksuk^{**}

Somsong Burusphat^{***}

Abstract

This article aimed to study the lexical variation of the Tai Yuan language in Thailand, the Lao People's Democratic Republic, and the Republic of the Union of Myanmar. Data were collected from Tai Yuan informants at seven locations (two informants per point). In Thailand; the data were collected at four locations: the northern area of Chiang Mai Province, the southern area of Chiang Mai Province, Nan Province, and Saraburi Province. In the Lao People's Democratic Republic, the data were collected at two locations:

^{*} This article is part of a research project entitled "A Regional Variation of selected Ethnic Languages and cultures in Southeast Asia" funded by "Distinguished Professor Grant, 2015", Thailand Research Fund (TRF), with Professor Dr.Somsong Burusphat as the principal investigator of the project.

^{**} Lecturer in Linguistics, Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University. e-mail: yuyut3@gmail.com

^{***} Professor in Linguistics, Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University, e-mail: sburusphat@gmail.com

Xaignabouli Province and Luang Prabang Province. In the Republic of the Union of Myanmar, the data were collected at one location: Myawaddy.

The study found four types of lexical variation: variation due to differences in word structure, variation due to local dialect, variation due to borrowing from other languages, and lexical innovation.

Keywords: lexical variation; Tai Yuan language; Thailand; Lao People's Democratic Republic; Republic of the Union of Myanmar

1. บทนำ

ชาวไทยวนหรือชาวล้านนาเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ที่สุดในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ประกอบไปด้วยจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน และยังมีชาวไทยวนอาศัยอยู่ในภูมิภาคอื่นของประเทศไทยอีกหลายจังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี สุกโฮทัย พิษณุโลก เพชรบูรณ์ ตาก กำแพงเพชร นครปฐม ราชบุรี สระบุรี นครราชสีมา และลพบุรี นอกจากนี้ยังมีชาวไทยวนอาศัยอยู่ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) และประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา (ประเทศพม่า) อีกจำนวนหนึ่ง ชาวไทยวนที่อาศัยอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ดังกล่าวมานี้ล้วนแต่อพยพไปจากบริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยทั้งสิ้น การอพยพครั้งใหญ่เกิดขึ้นใน พ.ศ.2347 หลังจากที่กองทัพฝ่ายไทยสามารถขับไล่กองทัพพม่าออกจากเมืองเชียงแสนได้สำเร็จ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 ก็ได้มีพระบรมราชานุญาตให้กองทัพที่ไปช่วยรบในครั้งนั้นสามารถแบ่งเอาเชลยชาวเมืองเชียงแสนที่มีอยู่ประมาณ 23,000 คน ไปตั้งถิ่นฐานยังบ้านเมืองของตนได้ ได้แก่ กองทัพจากเมืองเชียงใหม่ ลำปาง น่าน เวียงจันทน์ และกองทัพหลวง (ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 11, 2551, น. 411)

ชาวไทยวนเมืองเชียงแสนที่ถูกกวาดต้อนไปกับกองทัพหลวงในครั้งนั้น ปัจจุบันตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณจังหวัดสระบุรี ราชบุรี นครราชสีมา และจังหวัดใกล้เคียง ส่วนชาวไทยวนที่ถูกกวาดต้อนไปกับกองทัพเวียงจันทน์ ปัจจุบันตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านปากแหวด บ้านนาข่า และบ้านห้วยคุด เมืองเชียงเงิน แขวงหลวงพระบาง มีประชากรอาศัยอยู่ราว 700 คน (สุมิตร ปิติพัฒน์ และคณะ, 2544, น. 7) นอกจากนี้ยังมีชาวไทยวนที่ไม่ใช่เชลยชาวเชียงแสนอาศัยอยู่ใน สปป.ลาวอีกจำนวนหนึ่ง เช่น ที่เมืองเชียงฮ่อน เมืองเชียงลม แขวงไชยบุรี ซึ่งอดีตเคยเป็นดินแดนของไทยโดยอยู่ในการปกครองของเมื่อน่านมาก่อน ต่อมาแขวงไชยบุรีถูกฝรั่งเศสเข้ายึดได้ใน พ.ศ. 2447 และปกครองอยู่ระยะหนึ่ง แต่ก็ได้กลับมาเป็นดินแดนของไทยอีกครั้งระหว่าง พ.ศ.2484-2489 ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงประเทศไทยก็ต้องคืนดินแดน

ส่วนนี้ให้แก่ฝรั่งเศสไป (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2541, น. 208-209, 269-270) จนกระทั่งเมื่อ สปป.ลาวได้รับเอกราชคืนจากฝรั่งเศส แขวงไชยบุรีที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยก็ถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของ สปป.ลาวจนถึงปัจจุบัน

ส่วนในประเทศพม่ามีชาวไทยวนอาศัยอยู่ที่จังหวัดเมียวดีประมาณ 7 หมู่บ้าน มีประชากรอาศัยอยู่ราว 20,000 คน ชาวไทยวนที่เมืองเมียวดีมีบรรพบุรุษอพยพไปจากจังหวัดทางภาคเหนือของไทยเมื่อราวร้อยกว่าปีที่แล้ว เช่น จากจังหวัดตาก เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน แพร่ และน่าน ในสมัยนั้นประเทศไทยหรือประเทศสยามประสบภาวะแห้งแล้งอย่างรุนแรง เศรษฐกิจฝืดเคือง และรัฐบาลก็เก็บเงินภาษีรัชชูปการในอัตราที่สูง จึงเป็นเหตุให้ชาวไทยวนส่วนหนึ่งพากันอพยพไปอยู่ที่เมืองเมียวดีซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์กว่าและไม่ต้องเสียภาษี เพราะในขณะนั้นเมืองเมียวดีอยู่ในการปกครองของอังกฤษ ต่อมาเมื่อประเทศพม่าได้รับเอกราชคืนจากอังกฤษแล้ว เมืองเมียวดีก็ได้ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศพม่า ปัจจุบันชาวไทยวนที่เมืองเมียวดียังคงรักษาภาษาและวัฒนธรรมของตนไว้ได้อย่างเหนียวแน่น (พระนคร ปริงฤทธิ์, 2559, น. 12-57)

ด้วยเหตุที่ชาวไทยวนจากภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยได้อพยพไปตั้งถิ่นฐานตามภูมิภาคต่างๆ ได้แก่ ภาคกลางของประเทศไทย สปป.ลาว และประเทศพม่าเป็นเวลานานแล้ว และอยู่ค่อนข้างห่างไกลจากถิ่นฐานเดิม อีกทั้งยังไม่พบว่ามีผู้ใดศึกษาภาษาไทยวนนอกประเทศไทยมาก่อน ผู้วิจัยจึงสนใจว่าปัจจุบันศัพท์ที่ชาวไทยวนใช้พูดกันอยู่ในทั้ง 3 ประเทศนั้นมีการแปรไปอย่างไรบ้าง โดยจะศึกษาตามระเบียบวิธีทางภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น (Dialect Geography) แต่จะไม่นำผลการศึกษาไปใช้หาเส้นแบ่งเขตภาษา (Isogloss) หรือหาแนวแบ่งเขตภาษา (Boundary) หรือแสดงการกระจายศัพท์บนแผนที่ เพราะอยู่นอกเหนือขอบเขตของการศึกษาวิจัยครั้งนี้

2. คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัย

คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ส่วนใหญ่ได้ใช้ตามคำนิยามของ วิจินต์ ภาณุพงศ์ (2529, น. 26) เพราะถือเป็นผู้บุกเบิกการศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ (Word Geography) ในประเทศไทย โดยผู้วิจัยได้ปรับคำนิยามศัพท์บางคำเพื่อให้สอดคล้องกับงานวิจัย ดังนี้

การแปรด้านศัพท์ตามภูมิภาค หมายถึง ศัพท์ที่มีรูปร่างต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกัน สามารถใช้แทนกันได้โดยที่ความต่างนั้นเกิดจากปัจจัยเรื่องถิ่นที่อยู่ของผู้พูด

คำ หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา แต่ยังไม่ได้ผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์ศัพท์

ศัพท์ หมายถึง คำที่ผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์แล้วว่าเป็นสมาชิกของหน่วยอรรถ แต่ละศัพท์อาจมีหรือไม่มีรูปแปรก็ได้

หน่วยอรรถ หมายถึง หน่วยความหมาย แต่ละหน่วยอรรถอาจแทนด้วย 1 ศัพท์หรือมากกว่าก็ได้

รูปแปร หมายถึง รูปของศัพท์เดียวกัน ความแตกต่างของรูปแปรอาจอยู่ที่เสียงพยัญชนะและ/หรือเสียงสระและ/หรือเสียงวรรณยุกต์ หรือจำนวนพยางค์ หรืออยู่ที่รูปคำ หรืออยู่ที่ลำดับคำก็ได้

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้านี้มีวิธีดำเนินการวิจัยเริ่มจากการสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวน การคัดเลือกพื้นที่เก็บข้อมูล การเตรียมรายการหน่วยอรรถและวิธีเก็บข้อมูล การกำหนดคุณสมบัติและจำนวนผู้บอกภาษา และการวิเคราะห์ศัพท์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวน

สมทรง บุรุษพัฒน์ (2559, น. 20-45) ได้เขียนบทความปริทรรศน์เรื่อง ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวน พบว่ามีผู้ศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนไปแล้วทั้งสิ้น 17 จังหวัด แบ่งเป็นเขตภาคเหนือตอนบน 9 จังหวัดและเขตภาคกลางกับภาคตะวันตก 8 จังหวัด ดังนี้

เขตภาคเหนือตอนบนมีจังหวัดที่ได้ทำการศึกษาไปแล้ว ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย ลำปาง พะเยา แพร่ และน่าน (วันทนีย์ พันธชาติ, 2526) จังหวัดลำปาง (จำลอง คำบุญชู, 2528) จังหวัดแพร่ (เยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข, 2534) จังหวัดเชียงใหม่ (สุธีรา ภูมิเจริญ, 2538) และจังหวัดอุดรดิตถ์ (ปานตานาคพันธุ์วงศ์, 2530) โดยงานวิจัยของปานตาเป็นการศึกษาศัพท์ภาษาไทยวนร่วมกับภาษาไทยถิ่นอื่น ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอีสาน (ภาษาลาว)

เขตภาคกลางและภาคตะวันตกมีจังหวัดที่ได้ทำการศึกษาไปแล้ว ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2524) จังหวัดสุโขทัย (วารี วิสกุล, 2526) จังหวัดเพชรบูรณ์ (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2535) จังหวัดสระบุรี (ประภัสสร มลิวัลย์, 2530) จังหวัดลพบุรี (สุรัตน์ ปานะรัตน์, 2533; ลัดดาวัลย์ ชัยสกุลสุนทร, 2538; และ เพียว เจริญฉาย, 2551) จังหวัดพิจิตร (อุทุมพร จุลคีรี, 2534) จังหวัดราชบุรี (สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ, 2545) และจังหวัดสุพรรณบุรี (สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ, 2557) งานวิจัยทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นการศึกษาศัพท์ภาษาไทยวนร่วมกับภาษาไทยถิ่นอื่นๆ

การศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนข้างต้น พบว่าผู้วิจัยแต่ละคนมีวิธีและจุดมุ่งหมายในการศึกษาใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ศึกษาการแปรผันศัพท์ก่อน แล้วจึงนำผลของการศึกษาศัพท์ไปหาแนวแบ่งเขตภาษา (Boundary) หรือแสดงการกระจายศัพท์บนแผนที่ ต่อไปจะกล่าวถึงผลการศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ที่ศึกษาเฉพาะภาษาไทยวนเพียงภาษาเดียว ดังนี้

วันทนีย์ พันธชาติ (2526) ศึกษาภาษาไทยวนใน 8 ภาคเหนือตอนบน ผลการศึกษาพบว่าสามารถแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยของภาษาไทยวนออกได้เป็น 2 เขต

คือ เขตภาษาไทยวันตะวันตก ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน และ เชียงราย และเขตภาษาไทยวันตะวันออก ได้แก่ จังหวัดลำปาง พะเยา แพร่ และน่าน โดยมีแนวแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยอยู่ใกล้เคียงกับเส้นแบ่งเขตของจังหวัดลำปางกับ จังหวัดเชียงใหม่ และเส้นแบ่งเขตของจังหวัดเชียงรายกับจังหวัดพะเยา

หลังจากที่วันทนีได้ศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวันในเขต ภาคเหนือตอนบนทั้งภูมิภาคแล้ว ต่อมาก็ได้มีผู้ศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวัน เพื่อหาภาษาถิ่นย่อยเป็นรายจังหวัดอีก 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดลำปาง (จำลอง คำบุญชู, 2528) จังหวัดแพร่ (เยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข, 2534) และจังหวัดเชียงใหม่ (สุธีรา ภูมิเจริญ, 2538) ผลการศึกษาเป็นดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 1 โดยผู้วิจัยจะได้ ใช้ข้อมูลจากการศึกษาของวันทนี พันธชาติและสุธีรา ภูมิเจริญในตารางไปเป็น แนวทางในการคัดเลือกพื้นที่เก็บข้อมูล ดังจะได้กล่าวถึงในหัวข้อที่ 3.2 ต่อไป

ตารางที่ 1

ภาษาถิ่นย่อยของภาษาไทยวันใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน จังหวัดลำปาง
จังหวัดแพร่ และจังหวัดเชียงใหม่

จังหวัด	ภาษาถิ่นย่อย		ผู้วิจัย
ภาคเหนือ ตอนบน	ภาษาไทยวันตะวันตก ได้แก่ จังหวัด แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน และเชียงราย	ภาษาไทยวัน ตะวันออก ได้แก่ จังหวัดลำปาง พะเยา แพร่ และน่าน	วันทนี พันธชาติ (2526)
ลำปาง	ภาษาถิ่นย่อยลำปาง ตอนเหนือ ได้แก่ อำเภอวังเหนือ แจ้ห่ม งาว ห้างฉัตร เมืองลำปาง เสริมงาม เกาะคา แม่ทะ สบปราบ กึ่งอำเภอแม่ปาน และ กึ่งอำเภอแม่เมาะ	ภาษาถิ่นย่อยลำปาง ตอนใต้ ได้แก่ อำเภอเถินและ อำเภอแม่พริก	จำลอง คำบุญชู (2528)

จังหวัด	ภาษาถิ่นย่อย		ผู้วิจัย
แพร่	ภาษาถิ่นย่อยแพร่ ตอนเหนือ ได้แก่ อำเภอเมืองแพร่ ร้องกวาง เด่นชัย สูงเม่น สอง และอำเภอลอง	ภาษาถิ่นย่อยแพร่ ตอนใต้ ได้แก่ อำเภอวังชิ้น	เยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข (2534)
เชียงใหม่	ภาษาถิ่นย่อยเชียงใหม่ ตอนเหนือ ได้แก่ อำเภอเมืองเชียงใหม่ สารภี สันทราย ดอยสะเก็ด สันกำแพง แม่ริม หางดง สันป่าตอง กึ่งอำเภอเวียงแหง และ กึ่งอำเภอไชยปราการ	ภาษาถิ่นย่อย เชียงใหม่ตอนใต้ ได้แก่ อำเภอจอมทอง แม่แจ่ม ฮอด ดอยเต่า ออมก๋อย และกึ่งอำเภอ แม่วาง	สุธีรา ภูมิเจริญ (2538)

3.2 การคัดเลือกพื้นที่เก็บข้อมูล

ในการศึกษารั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกจังหวัดหรือแขวงเป็นพื้นที่สำหรับเก็บข้อมูลจำนวน 7 พื้นที่ แบ่งเป็นพื้นที่เก็บข้อมูลใน สปป.ลาว 2 พื้นที่ ประเทศพม่า 1 พื้นที่ และประเทศไทย 4 พื้นที่ ใน สปป.ลาวเก็บข้อมูลที่แขวงหลวงพระบางและแขวงไชยบุรี ในประเทศพม่าเก็บข้อมูลที่จังหวัดเมียวดี ซึ่งทั้งที่ประเทศ สปป.ลาวและที่ประเทศพม่ามีชาวไทยวนตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นชุมชนใน 3 พื้นที่ดังกล่าวนี้เท่านั้น สำหรับประเทศไทยผู้วิจัยเก็บข้อมูลในภาคกลาง 1 พื้นที่ และในภาคเหนือตอนบน 3 พื้นที่ ในภาคกลางเก็บข้อมูลที่จังหวัดสระบุรีเพราะมีชาวไทยวนอาศัยอยู่หนาแน่นกว่าจังหวัดอื่นในเขตภาคกลางด้วยกัน และชาวไทยวนกลุ่มนี้ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของตนไว้ได้ค่อนข้างดี ส่วนการคัดเลือกพื้นที่เก็บข้อมูลในภาคเหนือตอนบน ผู้วิจัยได้แนวทางจากผลการศึกษาของวันทนี พันธชาติ (2526) และสุธีรา ภูมิเจริญ (2538) ดังที่แสดงไว้แล้วในตารางที่ 1 โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

วันทนี พันธ์ชาติศึกษาพบว่าแนวแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยของภาษาไทยวนในเขตภาคเหนือตอนบนแบ่งออกได้เป็น 2 เขต คือ ภาษาไทยวนตะวันตกและภาษาไทยวนตะวันออก ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้เลือกจังหวัดเชียงใหม่เป็นตัวแทนของภาษาไทยวนตะวันตก และเลือกจังหวัดน่านเป็นตัวแทนของภาษาไทยวนตะวันออก เหตุที่เลือกจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดน่าน เพราะต้องการให้สอดคล้องกับการแบ่งเขตศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมของล้านนาตามที่มีนักวิชาการได้แบ่งไว้เป็น 2 เขตเช่นกัน ได้แก่ เขตที่ 1 ประกอบไปด้วย จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง มีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ และเขตที่ 2 ประกอบไปด้วยจังหวัดน่าน แพร่ บางส่วนของจังหวัดเชียงราย พะเยา และอุตรดิตถ์ มีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดน่าน (ธีรยุทธ ขวศรี, 2540, น. 47)

นอกจากนี้จากการศึกษาของสุธีรา ภูมิเจริญยังพบอีกว่าภาษาถิ่นย่อยของจังหวัดเชียงใหม่สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 เขต ได้แก่ เชียงใหม่ตอนเหนือและเชียงใหม่ตอนใต้ ผู้วิจัยจึงได้เพิ่มจุดเก็บข้อมูลในจังหวัดเชียงใหม่เป็น 2 พื้นที่ โดยเลือกอำเภอสันทรายเป็นตัวแทนของภาษาถิ่นเชียงใหม่ตอนเหนือ และเลือกอำเภอแม่แจ่มเป็นตัวแทนของภาษาถิ่นเชียงใหม่ตอนใต้ ผลการคัดเลือกพื้นที่ในการเก็บข้อมูลสรุปได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2

พื้นที่เก็บข้อมูลภาษาไทยวนในงานวิจัย

ลำดับ	จังหวัด/แขวง	อักษรย่อ	ภาค	ประเทศ
1	เชียงใหม่ตอนเหนือ	ชม.น.	เหนือ (เขตตะวันตก)	ไทย
2	เชียงใหม่ตอนใต้	ชม.ต.	เหนือ (เขตตะวันตก)	ไทย
3	น่าน	นน.	เหนือ (เขตตะวันออก)	ไทย
4	สระบุรี	สบ.	กลาง	ไทย
5	ไชยบุรี	ชบ.	ตะวันตก	สปป. ลาว
6	หลวงพระบาง	หบ.	เหนือ	สปป. ลาว
7	เมืงยวดี	มด.	ตะวันออก	พม่า

3.3 การเตรียมรายการหน่วยรรถและวิธีเก็บข้อมูล

วันทนีย์ พันธชาติถือเป็นบุคคลแรกที่รวบรวมรายการหน่วยรรถภาษาไทยวนเพื่อการศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์เอาไว้อย่างเป็นระบบ โดยได้รวบรวมหน่วยรรถที่มีศัพท์ใช้ต่างกันไว้จำนวน 125 หน่วยรรถ ต่อมาจำลอง คำบุญชูและเยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุขก็ได้ปรับปรุงรายการหน่วยรรถของวันทนีย์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การเตรียมรายการหน่วยรรถในงานวิจัยนี้ ขั้นแรกผู้วิจัยได้คัดเลือกหน่วยรรถจากงานวิจัยของวันทนีย์ที่มีศัพท์แทนหลากหลายและมีรูปแปรที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนจำนวน 82 หน่วยรรถ คัดเลือกจากงานวิจัยของจำลองจำนวน 15 หน่วยรรถ และคัดเลือกจากงานวิจัยของเยาวลักษณ์จำนวน 6 หน่วยรรถ รวมเป็น 103 หน่วยรรถ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เพิ่มเติมหน่วยรรถจากประสบการณ์ของผู้วิจัยเองในฐานะที่เป็นเจ้าของภาษาอีก 41 หน่วยรรถ รวมแล้วได้รายการหน่วยรรถทั้งหมด 144 หน่วยรรถ

การเก็บข้อมูลในระยะแรกผู้วิจัยได้ทดลองนำรายการหน่วยรรถทั้ง 144 หน่วยรรถไปสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาชาวไทยวนบางถิ่นก่อน พบว่าหน่วยรรถส่วนใหญ่มีปัญหา กล่าวคือ บางหน่วยรรถเป็นสัตว์หรือพืชที่มีหลายสายพันธุ์และมีลักษณะใกล้เคียงกันมาก ทำให้ต้องใช้เวลาในการสัมภาษณ์นาน แต่ได้คำตอบไม่ใคร่จะกระจ่างเท่าที่ควร เช่น หน่วยรรถ 'ใบชะพลู' เมื่อนำไปสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาพบว่าใบชะพลูมี 2 ชนิด คือ ชนิดที่มีใบเล็กและชนิดที่มีใบใหญ่ บางถิ่นมีคำเรียกเพียงคำเดียวว่า *ผักบุ้ง* หรือ *ผักแค* แต่บางถิ่นก็เรียกแยกกัน โดยเรียกใบชะพลูชนิดที่มีใบเล็กว่า *ผักบุ้ง* และเรียกชนิดที่มีใบใหญ่ว่า *ผักบุ้ง* เป็นต้น บางหน่วยรรถเป็นพืชพรรณที่ไม่พบในบางท้องถิ่น เช่น หน่วยรรถ 'เห็ดหอมขาว' ซึ่งชาวไทยวนในภาคเหนือนิยมนำไปทำน้ำพริก บางถิ่นเรียกว่า เห็ดหอม บางถิ่นเรียกว่า เห็ดด่าน แต่เมื่อนำไปสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาชาวไทยวนถิ่นสระบุรีได้คำตอบว่าไม่พบเห็ดชนิดนี้ในท้องถิ่น เป็นต้น และบางหน่วยรรถมีลักษณะจำเพาะจนเกินไป ผู้บอกภาษาส่วนใหญ่ไม่รู้จัก เช่น หน่วยรรถ 'ลักษณะมะม่วงที่ร่วงขณะยังเป็นลูกเล็กๆ' ภาษาไทยวนบางถิ่นเรียกมะม่วงที่มีลักษณะดังกล่าวว่า *เฮือง~เฮียง* บางถิ่นเรียกว่า

ฟ้าง ผู้บอกภาษาบางคนไม่รู้จักจึงตอบโดยคิดคำขึ้นเอง เช่น *มะม่วงหล่น มะม่วงหน้อย (มะม่วงเล็ก)* เป็นต้น สุดท้ายผู้วิจัยจึงตัดหน่วยอรรถที่มีปัญหาออกไปเหลือเพียง 45 หน่วยอรรถ แม้ว่าจำนวนหน่วยอรรถจะถูกตัดออกไปเกินครึ่ง แต่จำนวนดังกล่าวนี้ก็ยังมีความน่าเชื่อถืออยู่ เพราะจากการสังเคราะห์งานที่ศึกษาภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวนของสมทรง บุรุษพัฒน์ (2559, น. 25) ก็พบว่าการศึกษาที่ผ่านมาผู้วิจัยส่วนใหญ่ก็ได้ใช้จำนวนหน่วยอรรถอยู่ระหว่าง 30-45 หน่วยอรรถเช่นกัน

หน่วยอรรถทั้ง 45 หน่วยอรรถแบ่งเป็นหมวดคำนามจำนวน 39 หน่วยอรรถและหมวดคำกริยาจำนวน 6 หน่วยอรรถ เรียงตามลำดับอักษรได้ดังนี้

หมวดคำนาม ได้แก่ 1. กระชาย 2. กระทิงใบตอง 3. กระท่อน 4. กล้วยน้ำว่า 5. กิ่งกือ 6. ขนเมเทียน 7. ข้าวโพด 8. เข็มขัด 9. ควายเผือก 10. ค้างคาว 11. จอบ 12. จาน 13. ช้างขนุน 14. ต้นก้ามปู 15. ต้นโพ 16. ตะไคร่น้ำ 17. ตะปู 18. ถั่วเหลือง 19. นกกางเขน 20. นกพิราบ 21. น้องสาวแม่ 22. น้อยหน้า 23. เบาะ 24. ใบเตย 25. ปูหรือตา 26. ผักกระเจต 27. ผักกระถิน 28. ผักชีฝรั่ง 29. ผ้าขาวม้า 30. ฝรั่ง (ผลไม้) 31. พักทอง 32. มะกรูด 33. แมงป่องข้าง 34. แมลงปอ 35. แมลงหี่ 36. ยุงข้าว 37. รถจักรยาน 38. ลูกน้ำ 39. หญ้าสาบเสือ

หมวดคำกริยา ได้แก่ 40. (ผึ่ง)ต้อย 41. ทอผ้า 42. นั่งขัดสมาธิ 43. นั่งไขว่ห้าง 44. นั่งพับเพียบ 45. บิณฑบาต

ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้แบบบันทึกข้อมูลซึ่งประกอบไปด้วยรายการหน่วยอรรถทั้ง 45 หน่วยอรรถพร้อมภาพประกอบ เหตุที่ใช้ภาพประกอบในการเก็บข้อมูลก็เพื่อความสะดวกรวดเร็วและเพื่อยืนยันว่าผู้บอกภาษาแต่ละคนได้เห็นและเข้าใจในสิ่งเดียวกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยก็ได้รวบรวมคำภาษาไทยวนที่ใช้แทนแต่ละหน่วยอรรถไว้บ้างแล้ว ดังนั้นหากผู้บอกภาษาให้ข้อมูลตรงกับคำที่มีในแบบบันทึก ผู้วิจัยก็จะทำเครื่องหมายถูก (✓) หลังคำนั้น แต่หากผู้บอกภาษาใช้คำอื่นที่ไม่มีในแบบบันทึก ผู้วิจัยก็จะเขียนเพิ่มลงไปโดยถ่ายถอดเสียงด้วยสัทอักษรสากล (IPA) และสัทอักษรไทย สำหรับในบทความนี้ผู้วิจัยเลือกที่จะนำเสนอด้วยสัทอักษรไทยเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้อ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าของภาษาที่ต้องการอ่านผลงานวิจัยแต่ไม่คุ้นเคยกับสัทอักษรสากล

3.4 การกำหนดคุณสมบัติและจำนวนผู้บอกภาษา

ในการกำหนดคุณสมบัติของผู้บอกภาษา ผู้วิจัยได้เลือกชาวไทยวนที่กำเนิดและอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เก็บข้อมูล ไม่เคยอพยพโยกย้ายไปที่อื่น และยังคงใช้ภาษาไทยวนในชีวิตประจำวัน การศึกษาครั้งนี้แม้ว่าจะพิจารณาการแปรผันศัพท์ตามปัจจัยถิ่นที่อยู่โดยไม่พิจารณาปัจจัยอายุของผู้พูด แต่เนื่องจากพื้นที่เก็บข้อมูลส่วนใหญ่มีชาวไทยวนอาศัยอยู่ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ได้แก่ ชาวไทยวนที่จังหวัดสระบุรีอาศัยอยู่ร่วมกับชาวไทยภาคกลางและชาวลาวเวียง ชาวไทยวนที่แขวงไซบุรีอาศัยอยู่ร่วมกับชาวลาวและชาวไทยลื้อ ชาวไทยวนที่แขวงหลวงพระบางอาศัยอยู่ร่วมกับชาวลาวและชาวพวน ชาวไทยวนที่จังหวัดเมียวดีอาศัยอยู่ร่วมกับชาวพม่าและชาวกะเหรี่ยง ดังนั้นเพื่อให้ได้ศัพท์ภาษาไทยวนเก่าและถูกแทรกแซงจากภาษาอื่นน้อยที่สุด ผู้วิจัยจึงพยายามคัดเลือกผู้บอกภาษาที่มีอายุมากที่สุดเท่าที่จะหาได้จากการเก็บข้อมูลในแต่ละพื้นที่ แต่บุคคลนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ และสามารถออกเสียงคำได้อย่างชัดเจน

ส่วนจำนวนของผู้บอกภาษานั้น ในระยะแรกผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาพื้นที่ละ 3-5 คน แต่เมื่อเก็บข้อมูลไประยะหนึ่งพบว่าผู้บอกภาษาในแต่ละพื้นที่ให้ข้อมูลคำศัพท์ไม่ต่างกันมากนัก จึงได้ลดจำนวนผู้บอกภาษาให้เหลือพื้นที่ละ 2 คนเพื่อความรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดเรื่องเวลาในการเก็บข้อมูลและการเข้าถึงพื้นที่โดยเฉพาะที่ สปป.ลาว ดังนั้นจากจุดเก็บข้อมูลทั้ง 7 พื้นที่ จึงได้ผู้บอกภาษาทั้งหมด 14 คน แบ่งเป็นเพศชาย 5 คน เป็นเพศหญิง 9 คน

3.5 การวิเคราะห์ศัพท์

หลังจากนารายการหน่วยรรถทั้ง 45 หน่วยรรถไปสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาทั้ง 14 คนแล้ว จากนั้นผู้วิจัยจึงนำคำที่ได้มาวิเคราะห์ว่าแต่ละหน่วยรรถมีคำที่ใช้แทนทั้งหมดกี่คำ คำใดเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกันหรือเป็นคนละศัพท์ สุดท้ายจึงสรุปว่าแต่ละหน่วยรรถมีสมาชิกทั้งหมดกี่ศัพท์ ผู้วิจัยได้ปรับใช้แนวการวิเคราะห์

ศัพท์จากงานของวันทนีย์ พันธชาติ (2526, น. 40-50) จำลอง คำบุญชู (2528, น. 21-41) และเยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข (2534, น. 28-47) สรุปได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 จัดกลุ่มคำที่ใช้แทนแต่ละหน่วยอรรถตามจำนวนพยางค์ แต่ในกรณีที่คำๆ นั้นมีส่วนประกอบเป็นรูปบอกชนิด เช่น โกย~ก้วย 'กล้วย' ผัก 'ผัก' แมง 'แมลง' เข้าหนม 'ขนม' หรือมีส่วนประกอบเป็นรูปบอกลักษณะ เช่น หมาก~หมะ~มะ 'ลูกหรือผล' ใบ 'ใบ' เก้า 'ตัน' นั่ง 'นั่ง' จะไม่นำมานับเป็นจำนวนพยางค์ เพราะไม่ใช่คำเรียกหน่วยอรรถนั้นโดยตรง ยกตัวอย่างเช่น หน่วยอรรถที่ 22 'น้อยหน้า' มีคำที่ใช้แทนทั้งหมด 7 คำ ได้แก่ หมากหน่อแห้ง หมะหน่อแห้ง หมะน้อยแห้ง หมะน้อยแห้ง มะหน่อแห้ง หมากเกิดแฮด และ หมากเสียบ ทุกคำมีส่วนประกอบเป็นรูปบอกลักษณะ ได้แก่ คำว่า หมาก หมะ และ มะ ในการจัดกลุ่มคำตามจำนวนพยางค์จะไม่นับรูปบอกลักษณะเหล่านี้ ดังนั้นจึงสามารถจัดกลุ่มคำที่ใช้แทนหน่วยอรรถ 'น้อยหน้า' ตามจำนวนพยางค์ได้เป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มคำ 1 พยางค์ ได้แก่ คำว่า เสียบ และกลุ่มคำ 2 พยางค์ ได้แก่ คำว่า หน่อแห้ง น้อยแห้ง น้อยแห้ง และ เกิดแฮด

ขั้นตอนที่ 2 นำคำที่ผ่านการจัดกลุ่มตามขั้นตอนที่ 1 มาวิเคราะห์ศัพท์ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ดังนี้

1. เกณฑ์การจัดให้เป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน

1.1 ในกรณีคำที่แทนหน่วยอรรถเดียวกันและอยู่ในกลุ่มเดียวกัน แต่มีพยางค์ใดพยางค์หนึ่งที่แม้จะมีความแตกต่างทางด้านเสียงพยัญชนะ เสียงสระ หรือเสียงวรรณยุกต์ แต่หากสามารถอธิบายได้ด้วยเกณฑ์ทางเสียง จะจัดให้คำเหล่านั้นเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน ในการวิเคราะห์คำด้วยเกณฑ์ทางเสียงผู้วิจัยจะพิจารณาคำที่มีความคล้ายคลึงกันทางโครงสร้างพยางค์ อันประกอบไปด้วยเสียงพยัญชนะ เสียงสระ และเสียงวรรณยุกต์ ดังนี้

1.1.1 คำหรือพยางค์ของคำที่มีความคล้ายคลึงกันของเสียงพยัญชนะ ไม่ว่าจะเป็นพยัญชนะต้นหรือพยัญชนะท้ายจะจัดให้เป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกันก็ต่อเมื่อพยัญชนะคู่่นั้นมีความแตกต่างของสัทลักษณะไม่เกิน 2 ลักษณะ จากเกณฑ์ทั้งหมด 3 ลักษณะ ได้แก่ ฐานกรณ์ที่ใช้ในการออกเสียง (place of articulation)

ลักษณะการออกเสียง (manner of articulation) และความแตกต่างของการทำงานของเส้นเสียงว่าเป็นเสียงก้อง (voiced) หรือเสียงไม่ก้อง (voiceless)

1.1.2 คำหรือพยางค์ของคำที่มีความคล้ายคลึงกันของเสียงสระจะจัดให้เป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกันก็ต่อเมื่อสระคู่นั้นมีความแตกต่างของสัทลักษณะเพียงลักษณะเดียวในสระเดียวและมีความแตกต่างของสัทลักษณะไม่เกิน 2 ลักษณะในสระประสม จากเกณฑ์ทั้งหมด 4 ลักษณะ ได้แก่ ความสั้นยาวของเสียงสระ การใช้ส่วนของลิ้น ระดับของลิ้น และลักษณะของริมฝีปาก

1.1.3 คำหรือพยางค์ของคำที่มีความคล้ายคลึงกันของเสียงวรรณยุกต์จะจัดให้เป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกันทั้งหมด เนื่องจากสัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยวนจะมีความแตกต่างกันไปตามภูมิภาค จึงไม่มีกฎเกณฑ์โดยเฉพาะทางด้านเสียงวรรณยุกต์ที่จะใช้ในการพิจารณาว่าเป็นรูปแปรหรือไม่ (วิจิตรณ์ ภาณุพงศ์, 2529, น. 44)

1.2 ในกรณีคำที่ใช้แทนหน่วยอรรถเดียวกันมีจำนวนพยางค์แตกต่างกัน 1 พยางค์ โดยที่พยางค์ของคำที่มีจำนวนน้อยกว่าเหมือนหรือคล้ายคลึงกับพยางค์ของคำที่มีจำนวนพยางค์มากกว่า และพยางค์ที่แตกต่างออกไปนั้นไม่สามารถปรากฏอิสระได้และไม่มีความหมายในภาษาไทยวน ผู้วิจัยจะจัดให้เป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น หน่วยอรรถที่ 4 ‘กล้วยน้ำว้า’ มีคำที่ใช้แทนทั้งหมด 4 คำ ได้แก่ ไก๋ไต้ ก้วยน้ำว้า ไก๋อ่อง และไก๋ลืออ่อง ซึ่งสองคำหลังเมื่อตัดส่วนประกอบที่เป็นรูปบอกชนิด คือ ไก๋~ก้วย ‘กล้วย’ ออกไปแล้ว จะเหลือคำว่า อ่อง และ ลืออ่อง ซึ่งมีจำนวนพยางค์แตกต่างกัน 1 พยางค์ พยางค์ที่ไม่เหมือนกันคือ ลิ แต่ลิ ไม่สามารถปรากฏอิสระได้ และไม่มีความหมายในภาษาไทยวน ดังนั้นจึงจัดให้คำว่า (ไก๋)อ่อง และ (ไก๋)ลืออ่อง เป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน

2. เกณฑ์การจัดให้เป็นคนละศัพท์

2.1 ในกรณีคำที่แทนหน่วยอรรถเดียวกัน ไม่ว่าจะมีความพยางค์เท่ากันหรือไม่ก็ตาม แต่หากทุกพยางค์แตกต่างกันทั้งหมดหรือไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเกณฑ์ทางเสียง จะจัดให้เป็นคนละศัพท์ เช่น หน่วยอรรถที่ 2 ‘กระต๊อบตอง’ มี

คำที่ใช้แทนทั้งหมด 4 คำ ได้แก่ *ควัก* *อึ้ง* *สะป๊อก* และ *กะทง* ทุกพยางค์มีรูปแตกต่างกันทั้งหมดและไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเกณฑ์ทางเสียง จึงจัดให้เป็นคนละศัพท์

2.2 ในกรณีคำที่แทนหน่วยอรรถเดียวกันมีจำนวนพยางค์เท่ากัน ถ้าทุกพยางค์หรือพยางค์ใดพยางค์หนึ่งแตกต่างกัน และความต่างนั้นไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเกณฑ์ทางเสียง จะจัดให้คำเหล่านั้นเป็นคนละศัพท์ ยกตัวอย่างเช่น หน่วยอรรถที่ 31 ‘พักทอง’ มีคำที่ใช้แทนทั้งหมด 2 คำ ได้แก่ (*ปะ~หมะ*)พักแก้ว และ (*หมะ*)น้ำแก้ว พยางค์หลังของทั้ง 2 คำเหมือนกัน คือ *แก้ว* แต่พยางค์แรกแตกต่างกันคือ *พัก* และ *น้ำ* และไม่สามารถอธิบายด้วยเกณฑ์ทางเสียงได้ จึงจัดให้เป็นคนละศัพท์

2.3 ในกรณีคำที่แทนหน่วยอรรถเดียวกันมีจำนวนพยางค์เท่ากัน มีพยางค์ใดพยางค์หนึ่งเหมือนกันทุกประการหรือแตกต่างกันในลักษณะที่อธิบายได้ด้วยเกณฑ์ทางเสียง แต่พยางค์ที่เหลือเป็นรูปบอกชนิดหรือรูปบอกลักษณะ ผู้วิจัยจะนับรูปบอกชนิดหรือรูปบอกลักษณะนั้นเป็นพยางค์ด้วย และจะจัดให้คำเหล่านั้นเป็นคนละศัพท์ ยกตัวอย่างเช่น หน่วยอรรถที่ 8 ‘เข็มขัด’ ในภาษาไทยวนถิ่นเชียงใหม่ตอนเหนือเรียกว่า *ปอกแาว* ภาษาไทยวนถิ่นเชียงใหม่ตอนใต้เรียกว่า *สายแาว* จะเห็นได้ว่าทั้ง 2 คำมี 2 พยางค์เท่ากัน พยางค์หลังของทั้ง 2 คำเหมือนกัน คือ *แาว* (แาว) พยางค์หน้าเป็นรูปบอกลักษณะ คือ *ปอก* (ปลอก) และ *สาย* ซึ่งมีรูปแตกต่างกันและไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเกณฑ์ทางเสียง จึงจัดให้เป็นคนละศัพท์

2.4 ในกรณีคำที่แทนหน่วยอรรถเดียวกันมีมากกว่า 1 คำและมีจำนวนพยางค์เท่ากัน ถ้ามีพยางค์ใดพยางค์หนึ่งหรือมากกว่ามีความแตกต่างกัน โดยที่ความต่างนั้นอธิบายได้ด้วยเกณฑ์ทางเสียง แต่พยางค์ที่ต่างกันนั้นสามารถปรากฏอิสระได้และมีความหมายต่างกัน ในภาษาไทยวน ส่วนพยางค์อื่นๆ ที่เหลือเหมือนกันทุกประการหรือแตกต่างกันในลักษณะที่อธิบายได้ด้วยเกณฑ์ทางเสียง จะจัดให้คำเหล่านั้นเป็นคนละศัพท์ ยกตัวอย่างเช่น หน่วยอรรถที่ 39 ‘หญ้าสาบเสือ’ มีคำที่ใช้แทนหน่วยอรรถที่อยู่ในเกณฑ์นี้ 2 คำ คือ *หญ้าแมงวาย* กับ *หญ้าเมืองวาย* พยางค์แรกคือคำว่า *หญ้า* เป็นส่วนหลักที่เป็นรูปบอกชนิดจะไม่นำมาวิเคราะห์ จึงเหลือคำที่จะนำมาวิเคราะห์ศัพท์ คือ *แมงวาย* กับ *เมืองวาย* ซึ่งมีพยางค์ที่ 2

เหมือนกันทุกประการ ส่วนพยางค์ที่ 1 ต่างกันที่เสียงสระ [ɛ:] กับ [iə] ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยเกณฑ์ทางเสียง แต่ทั้งนี้พยางค์ แมง กับ เมือง สามารถปรากฏอิสระได้และมีความหมายในภาษาไทยวน กล่าวคือ แมง หมายถึง แมลง, สัตว์ที่ไม่มีกระดูกสันหลังขนาดเล็ก ทั้งสัตว์บกและสัตว์น้ำ ทั้งมีปีกและไม่มีปีก ส่วน เมือง หมายถึง ชุมชนที่เป็นศูนย์กลางอำนาจหรือการปกครอง (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2547, น. 565, 561) ดังนั้น หย้าแมงววย ในภาษาไทยวนจึงหมายถึง หย้าที่สามารถทำให้แมลงววย(ตาย)ได้ ส่วน หย้าเมืองววย หมายถึง หย้าที่ (เมื่อขึ้นชุกชุมแล้ว) ทำให้เมืองววย (ร้าง, สูญสิ้น) ได้ ดังนั้นจึงจัดให้ หย้าแมงววย และ หย้าเมืองววย เป็นคนละศัพท์

4. ผลการศึกษา

เมื่อนำรายการหน่วยอรรถทั้ง 45 หน่วยอรรถไปสัมภาษณ์ผู้ออกชาวภาษาไทยวนทั้ง 7 ถิ่นแล้ว ได้คำที่ใช้แทนหน่วยอรรถทั้งหมด 181 คำ หลังจากวิเคราะห์แล้วได้ศัพท์ทั้งหมด 151 ศัพท์ ผลการศึกษพบการแปรด้านศัพท์อยู่ 4 ลักษณะ ได้แก่ การแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางโครงสร้างคำ การแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากศัพท์เฉพาะถิ่น การแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากการยืมศัพท์จากภาษาอื่น และการแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากการสร้างศัพท์ใหม่ ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดลำดับต่อไป

การแสดงผลข้อมูลในตารางจะพิมพ์ศัพท์ที่มีการแปรในแต่ละลักษณะด้วยอักษรตัวหนา คำที่อยู่ในวงเล็บเป็นรูปบอกชนิดหรือรูปบอกลักษณะ ซึ่งจะไม่นับเป็นพยางค์และจะไม่นำมาวิเคราะห์ศัพท์ เครื่องหมาย ~ แสดงการแปรของภาษาทั้งด้านเสียงและด้านศัพท์ ตัวอย่างในตารางถ้าหากเครื่องหมาย ~ ปรากฏระหว่างคำที่อยู่บรรทัดเดียวกันจะหมายถึงมีการแปรด้านเสียง ถ้าหากปรากฏคนละบรรทัดจะหมายถึงมีการแปรด้านศัพท์ และเครื่องหมาย ; จะใช้คั่นระหว่างถิ่นที่ใช้คำแตกต่างกันอันเนื่องมาจากการแปรด้านเสียง

4.1 การแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางโครงสร้างคำ

จากข้อมูลในงานวิจัยพบการแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางโครงสร้างคำอยู่ 5 ลักษณะ ได้แก่ การแปรส่วนหน้าของศัพท์ การแปรส่วนหลังของศัพท์ การแปรศัพท์ที่เกิดจากการนำศัพท์เดี่ยวไปประกอบกับคำอื่น การแปรศัพท์ที่เกิดจากการนำศัพท์สองถิ่นมาประกอบกัน และการแปรศัพท์ทุกส่วน

4.1.1 การแปรส่วนหน้าของศัพท์

ศัพท์ที่มีการแปรส่วนหน้าจะมีพยางค์แรกแตกต่างกันทั้งพยางค์ ส่วนพยางค์หลังที่เหลือจะเหมือนกันทั้งพยางค์ การแปรส่วนหน้าของศัพท์ภาษาไทยวนที่พบในงานวิจัยได้แสดงไว้ในตารางที่ 3

ตารางที่ 3

หน่วยอรรถที่พบการแปรส่วนหน้าของศัพท์

หน่วยอรรถ	รูปแปรของศัพท์	ถิ่นที่ใช้ศัพท์	ศัพท์อื่น ๆ ที่ใช้
8. 'เข็มขัด'	สายแฉว	ชม.ต. , หบ.	สายฮ้าง (ชม.น.)
	~ ด้ายแฉว	นน. , ขบ.	ด้าย (นน. , ขบ.)
	~ ปอกแฉว~ปอบแฉว	ชม.น. ; มต.	เข็มขัด (สบ.)
10. 'ค้ำคาว'	ค้ำคาว	ชม.น.	คั่งคัว~บั้งบัว (นน. ; ขบ.)
	~ ฮั่งคาว~ฮั่งควาว	ชม.ต. , นน. , สบ. , มต.	เจี้ย (หบ.)
11. 'จอบ'	ขอบัก	ชม.น. , ชม.ต. , ขบ.	จัก (นน. , หบ. , มต.)
	~ หัวบัก	สบ.	บัก (ชม.ต. , นน. , หบ.)
13. 'ซังขุ่น'	เสี้ย (ปะ~หมะขุ่น)	ชม.น. , ขบ. , มต. , หบ.	
	~ เญี้ยก (หมะขุ่น)	นน.	
	~ ซัง~ซาง (ปะ~หมะขุ่น)	ชม.ต. สบ. ; ชม.ต.	
31. 'ฟักทอง'	(ปะ~หมะ)ฟักแก้ว	ชม.น. , ชม.ต. , สบ. , มต.	
	~ (หมะ)หน้าแก้ว	นน. , ขบ. , หบ.	

หน่วยอรรถ	รูปแปรของศัพท์	ถิ่นที่ใช้ศัพท์	ศัพท์อื่นๆ ที่ใช้
36. 'ยั้งข้าว'	หลองเข้า	ชม.น. , มด.	
	~ ถุ้งเข้า	ชม.ต. , สป.	
	~ เล้าเข้า	นน. , ขบ. , หบ.	
41. 'ทอผ้า'	ตอหูก	ชม.น. , นน. , สป. , มด.	
	~ ต้าหูก	ชม.ต. , ขบ. , หบ.	

4.1.2 การแปรส่วนหลังของศัพท์

ศัพท์ที่มีการแปรส่วนหลัง แบ่งได้เป็น 2 กรณี กรณีแรกคือการแปรส่วนหลังของศัพท์ที่มี 2 พยางค์ การแปรในกรณีนี้จะมีพยางค์ที่ 2 แตกต่างกันทั้งพยางค์ ส่วนพยางค์แรกจะเหมือนกันทั้งพยางค์หรือเป็นรูปแปรของศัพท์เดียวกัน กรณีที่สองคือการแปรส่วนหลังของศัพท์ที่มี 3 พยางค์ การแปรในกรณีนี้จะมีพยางค์ที่ 3 แตกต่างกันทั้งพยางค์ ส่วนพยางค์ที่ 1 และ 2 เหมือนกัน หรือมีพยางค์ที่ 2 และ 3 แตกต่างกันทั้งพยางค์ ส่วนพยางค์ที่ 1 เหมือนกัน การแปรส่วนหลังของศัพท์ภาษาไทยวนที่พบในงานวิจัยได้แสดงไว้ในตารางที่ 4

ตารางที่ 4

หน่วยอรรถที่พบการแปรส่วนหลังของศัพท์

หน่วยอรรถ	รูปแปรของศัพท์	ถิ่นที่ใช้ศัพท์
20. 'นกพิราบ'	(นก)ก่าแก่~ก่าแก่	ชม.น. , ชม.ต. , นน. , ขบ. , มด. ; หบ.
	~ (นก)ก่าฮาบ	สป.
42. 'นั่งขัดสมาธิ'	(นั่ง)ขัดทะหาวย~สะหาวย	ชม.น. , มด. ; นน. , ขบ.
	~ (นั่ง)ขัดตะหมาด~สะหมาด	ชม.ต. ; สป. , หบ.

4.1.3 การแปรศัพท์ที่เกิดจากการนำศัพท์เดี่ยวไปประกอบกับคำอื่น

ศัพท์เดี่ยวในที่นี้หมายถึงศัพท์ที่มีความหมายสมบูรณ์ในตัวเอง ไม่สามารถแยกย่อยได้อีก จะมีกี่พยางค์ก็ได้ ภาษาไทยวนบางถิ่นได้นำศัพท์เดี่ยวไปประกอบกับคำอื่น ทำให้ได้ศัพท์ใหม่ที่แสดงความหมายชัดเจนยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่น หน่วยอรรถที่ 28 'ผักชีฝรั่ง' ภาษาไทยวนถิ่นหลวงพระบางเรียกว่า *หอมแป้น* ในภาษาไทยวน

ถิ่นน่านได้นำศัพท์ *หอมแป้น* ซึ่งเป็นศัพท์เดี่ยวไปประกอบกับคำว่า *เปื้อ* ที่แปลว่า ผ่อออก ทำให้เห็นลักษณะของผักชนิดนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือมีลักษณะของใบแผ่เรี่ยกับพื้นดิน เป็นต้น การแปรศัพท์ที่เกิดจากการนำศัพท์เดี่ยวไปประกอบกับคำอื่นที่พบในงานวิจัยได้แสดงไว้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5

หน่วยอรรถที่พบการแปรศัพท์ที่เกิดจากการนำศัพท์เดี่ยวไปประกอบกับคำอื่น

หน่วยอรรถ	รูปแปรของศัพท์	ถิ่นที่ใช้ศัพท์	หมายเหตุ
8. 'เข้มีซัด'	ด้าย	นน. , ชบ.	
	~ ด้ายแหว	นน. , ชบ.	แหว หมายถึง เหว
11. 'จอบ'	บัก	ชม.ต. , นน.	
	~ ขอบัก	ชม.น. , ชม.ต. , ชบ.	ขอ หมายถึง เหล็กหรือไม้งอสำหรับสับหรือเกี่ยว
	~ หัวบัก	สบ.	
16. 'ตะไคร้น้ำ'	โคคู่	ชบ. , มต.	
	~ ขี้โคคู่	ชม.น. , ชม.ต. , นน. , หบ.	
26. 'ผักกระเจต'	(ผัก)หนอง	ชม.น. , ชม.ต. , นน.	
	~ (ผัก)หล่หนอง	ชม.ต. , ชบ.	ผักหล่ หมายถึง ช่อม
	~ (ผัก)หนองน้ำ	นน.	
28. 'ผักชีฝรั่ง'	(หอม)แป้น	หบ.	
	~ (หอม)แป้นเปื้อ	นน.	เปื้อ หมายถึง ผ่อออก

4.1.4 การแปรศัพท์ที่เกิดจากการนำศัพท์สองถิ่นมาประกอบกัน

การแปรศัพท์ในลักษณะนี้สันนิษฐานว่าน่าจะเกิดจากการที่มีชาวไทยวนจากถิ่นหนึ่งอพยพไปอาศัยอยู่ร่วมกับชาวไทยวนอีกถิ่นหนึ่ง ต่อมาจึงมีการนำศัพท์ของทั้งสองถิ่นมาประกอบกัน การแปรศัพท์ลักษณะนี้พบเพียงตัวอย่างเดียว คือ หน่วยอรรถที่ 30 'ฝรั่ง (ผลไม้)' ผู้บอกภาษาไทยวนถิ่นเชียงใหม่มองเหนือและถิ่นเชียงใหม่มองใต้เรียกฝรั่งว่า *บะไถย* ผู้บอกภาษาไทยวนถิ่นน่านและถิ่นไชยบุรีคนที่ 1 เรียกว่า *หมะแก้ว* แต่ผู้บอกภาษาคนที่ 2 เรียกว่า *หมะไถยแก้ว* ตัวอย่างนี้อาจช่วย

สนับสนุนหลักฐานการอพยพของเขลยชาวเชียงแสนในเมืองน่านได้อีกทางหนึ่ง กล่าวคือ ชาวเชียงแสนบางหมู่บ้านเรียกฝรั่งว่า *มะโก้ย* เหมือนกับชาวไทวนถิ่นเชียงใหม่ ส่วนชาวไทวนถิ่นน่านซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่เรียกว่า *หะแก้ว* ต่อมาจึงมีการนำเอาศัพท์ทั้ง 2 ถิ่นมาประกอบกันดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 6

ตารางที่ 6

หน่วยอรรถที่พบการแปรศัพท์ที่เกิดจากการนำศัพท์สองถิ่นมาประกอบกัน

หน่วยอรรถ	รูปแปรของศัพท์	ถิ่นที่ใช้ศัพท์	ศัพท์อื่นๆ ที่ใช้ (ถ้ามี)
30. 'ฝรั่ง (ผลไม้)'	(มะ)โก้ย	ชม.น. , ชม.ต.	(หะ)ก้วยเปา (สบ.)
	~ (หะ)แก้ว	นน. , ขบ.	(หะ)ก้วยเอ๋ย (หบ.)
	~ (หะ)โก้ยแก้ว	นน. , ขบ.	(หะ)หมั่น (มต.)

4.1.5 การแปรศัพท์ทุกส่วน

การแปรศัพท์ทุกส่วน คือ การที่ศัพท์มีโครงสร้างแตกต่างกันทั้งพยางค์ไม่ว่าจะมีจำนวนกี่พยางค์ก็ตาม การแปรศัพท์ทุกส่วนภาษาไทยวนที่พบในงานวิจัยได้แสดงไว้ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7

หน่วยอรรถที่พบการแปรศัพท์ทุกส่วน

หน่วยอรรถ	รูปแปรของศัพท์	ถิ่นที่ใช้ศัพท์
2. 'กะทิงใบตอง'	ควัก	ชม.น. , หบ. , มต.
	~ อ้อง	ชม.ต. , นน. , ขบ. , หบ.
	~ กะทง	สบ.
	~ สะป้อก	นน.
3. 'กระท้อน'	(บะ~หะ)ตื้น	ชม.น. , ชม.ต. , สบ.
	~ (หะ)ก้วย~หะ)ต้อง	นน. , ขบ. , มต. , หบ.
4. 'กล้วยน้ำว้า'	(โก้ย)ไต้	ชม.น. , ชม.ต.
	~ (โก้ย)อ่อง~ลืออ่อง	นน. , มต. , ขบ. ; ขบ.
	~ (ก้วย~โก้ย)น้ำว้า	สบ. , หบ.

หน่วยอรรถ	รูปแปรของศัพท์	ถิ่นที่ใช้ศัพท์
6. 'ขนมเทียน'	(เข้าขนม)จ็อก	ชม.น. , ชม.ต. , นน. , ขบ. , มต. , หบ.
	~ (เข้าขนม)เหนียบ	นน. , ขบ.
	~ (เข้าขนม)หมัก	สบ. , หบ.
7. 'ข้าวโพด'	(เข้า)สาลี	ชม.น. , ชม.ต. , สบ. , หบ.
	~ (เข้า)โปัด	ชม.ต. , นน. , ขบ.
	~ (เข้า)บ้าง	มต.
9. 'ควายเผือก'	(ควาย)เผือก~เผียก	ชม.น. , สบ. ; มต.
	~ (ควาย)ต่อน	ชม.ต. , หบ.
	~ (ควาย)ปอน	นน. , ขบ. , มต.
12. 'จาน'	โต้ย~ถ้วยแบน	ชม.น. ; มต.
	~ จาน~จ้าน	ชม.ต. ; นน. , สบ. , หบ.
	~ แพื้น	ขบ.
14. 'ต้นกำมปู'	(ไม้/ต้น/เก้า)สำสา ~ สัมสา-สา	ชม.น. , ชม.ต. , นน. , สบ. , ขบ. , หบ. ; ขบ. ; นน.
	~ (ไม้)โกะโก	มต.
15. 'ต้นโพ'	(เก้า/ไม้)สะหลี่	ชม.น. , ชม.ต. , นน. , ขบ. , หบ.
	~ (ต้น)โพ	ชม.ต. , สบ. , หบ.
17. 'ตะปู้'	(เหล็ก)กน	ชม.น. , ชม.ต. , มต.
	~ (เหล็ก)จ่า	นน. , ขบ.
	~ ตะปู้	สบ. , หบ.
18. 'ถั่วเหลือง'	(ถั่ว)เหลือง~เหลือง	ชม.น. ; นน. , สบ. , ขบ. , มต. , หบ.
	~ (ถั่ว)เนา	ชม.ต. , ขบ.
19. 'นกทางเขน'	(นก)จีแฉบ~จีเจียบ	ชม.น. , นน. , ขบ. , มต. ; หบ.
	~ (นก)ขีหมาด่าง	ชม.ต. , สบ.
21. 'น้องสาวแม่'	ห้า	ชม.น. , สบ. , ขบ. , หบ.
	~ อา	ชม.ต. , นน. , มต.
22. 'น้อยหนา'	(หมาก~หมะปะ)หน่อแห่น ~ น้อยแห่น~น้อยแห่น	ชม.ต. , นน. , มต. ; ชม.น. ; สบ.
	~ (หมาก)เก็ดแฮด	ขบ.
	~ (หมาก)เสียบ	หบ.

หน่วยอรรถ	รูปแปรของศัพท์	ถิ่นที่ใช้ศัพท์
25. 'ปูหรือตา'	(ปู)อู๊ย	ชม.น. , ชม.ต. , นน.
	~ (ปู)ใหญ่	สบ.
	~ (ปู)หลวง	ชบ. , มต.
	~ (ปู)เถ้า	หบ.
32. 'มะกรูด'	(มะ~หมะ)ขุด~กูด	ชม.น. , สบ. , มต. ; ชม.ต.
	~ (หมะ)กั่ว	นน. , ชบ.
	~ (หมะ)ขี้หูด	หบ.
33. 'แมงป่องข้าง'	(แมง)เวา~เงา	ชม.น. , นน. , มต. ; ชบ. , หบ.
	~ (แมง)ป่องข้าง	ชม.ต. , สบ.
35. 'แมลงหรี'	(แมง)หึ่ง	ชม.น. , นน. , ชบ. , มต.
	~ (แมง)หมี	ชม.ต. , สบ. , หบ.
40. '(ผึ่ง)ต๋อย'	จี้	ชม.น. , ชม.ต.
	~ เดียด	ชม.ต. , นน. , สบ. , ชบ. , มต.
	~ ขับ	หบ.
43. 'นั่งไขว่ห้าง'	(นั่ง)ปักขาก่ายอ่อน	ชม.น. , นน. , ชบ. , มต.
	~ (นั่ง)ขาไขว่ห้าง	ชม.ต. , สบ.
	~ (นั่ง)ก่ายห้าง	หบ.

4.2 การแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากศัพท์เฉพาะถิ่น

ศัพท์เฉพาะถิ่นเป็นศัพท์ที่มีใช้เพียงถิ่นเดียว ทั้งนี้ไม่นับศัพท์ที่ยืมจากภาษาอื่นและศัพท์ที่สร้างขึ้นใหม่ ศัพท์เฉพาะถิ่นเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงภายใน (Internal Change) ของภาษาแบบค่อยเป็นค่อยไป กล่าวคือ เมื่อชาวไทยวนแต่ละถิ่นอาศัยอยู่ห่างไกลกัน ขาดการติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน ชาวไทยวนบางถิ่นก็อาจจะคิดศัพท์ขึ้นใช้แทนศัพท์ดั้งเดิม จากศัพท์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาทั้งหมด 151 ศัพท์ พบศัพท์ที่มีใช้เฉพาะภาษาไทยวนถิ่นเชียงใหม่ตอนเหนือจำนวน 5 ศัพท์ ภาษาไทยวนถิ่นเชียงใหม่ตอนใต้จำนวน 2 ศัพท์ ภาษาไทยวนถิ่นน่านจำนวน 5 ศัพท์ ภาษาไทยวนถิ่นสระบุรีจำนวน 6 ศัพท์ ภาษาไทยวนถิ่นหลวงพระบางจำนวน 8 ศัพท์ และภาษาไทยวนถิ่นเมืงยวดีจำนวน 3 ศัพท์ ส่วน

ภาษาไทยวนถิ่นไชยบุรีไม่พบศัพท์เฉพาะถิ่น การแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากศัพท์เฉพาะถิ่นที่พบในงานวิจัยได้แสดงไว้ในตารางที่ 8

ตารางที่ 8

ศัพท์เฉพาะถิ่นของภาษาไทยวน 6 ถิ่น

ถิ่นที่ใช้ศัพท์	หน่วยอรรถ	ภาษาถิ่นย่อย	ศัพท์อื่น ๆ ที่ใช้
ชม.น.	1. 'กระชาย'	(หัว)หละแอน	กะชาย (ชม.ต. , นน. , สบ. , ขบ. , มด. , หบ.)
	8. 'เข้มขัด'	สายฮ้าง	ดูรายละเอียดในตารางที่ 3 หน่วยอรรถที่ 8
	24. 'ใบเตย'	หวานเข้าใหม่	(ใบ)เตย-เต้ย (ชม.ต. , นน. , มด. ; สบ. , ขบ. , หบ.)
	29. 'ผ้าขาวม้า'	(ผ้า)ต่อง	(ผ้า)หัว (นน. , ขบ. , หบ.) (ผ้า)ก้ามม้า-ขะม้า (ชม.ต. , หบ. ; สบ.) (ผ้า)อี่โป (มด.)
	38. 'ลูกน้ำ'	(หนอน)นุง	(แมง)ดุกคัก (ชม.ต. , นน. , มด.) (หนอน)น้ำ (ชม.ต. , นน. , สบ. , ขบ. , หบ.)
ชม.ต.	44. 'นั่งพับเพียบ'	(นั่ง)ป้าย	(นั่ง)บ้อหละหมั~หม้อหมั (ชม.น. ; มด.) (นั่ง)พับเพียบ (สบ.) (นั่ง)ม้อบแม้ม (นน. , ขบ. , หบ.)
	45. 'บิณฑบาต'	กุ่มเข้า	กุ่มบาตร (ชม.น. , ชม.ต. , นน. , ขบ. , สบ. , หบ.) บินบาต (สบ.)
นน.	2. 'กระตงใบตอง'	สะบ็อก	ดูรายละเอียดในตารางที่ 7 หน่วยอรรถที่ 2
	13. 'ซังขุ่น'	เญ่ยก(หะขุ่น)	ดูรายละเอียดในตารางที่ 3 หน่วยอรรถที่ 13
	28. 'ผักชีฝรั่ง'	(หอม)กุลา (หอม)แป้นเป้อ	(หอม)บ้อมเป้อ (ชม.น. , ชม.ต. , ขบ. , มด.) (ผัก)ชีใบเลื่อย (ชม.ต. , สบ.) (หอม)แป้น (หบ.) (ผัก)บ้อมน้ำ (หบ.) (ผัก)หอมน้ำ (หบ.)
	34. 'แมลงปอ'	(แมง)กะปิม	(แมง)ก่าบี (ชม.น. , ชม.ต. , นน. , ขบ. , หบ.) (แมง)ป้อ (สบ. , มด.)
สบ.	11. 'จอบ'	หัวบัก	ดูรายละเอียดในตารางที่ 3 หน่วยอรรถที่ 11
	20. 'นกพิราบ'	(นก)กำฮาบ	ดูรายละเอียดในตารางที่ 4 หน่วยอรรถที่ 20

ถิ่นที่ใช้ศัพท์	หน่วยอรรถ	ภาษาถิ่นย่อย	ศัพท์อื่นๆ ที่ใช้
	25. 'ปู่หรือตา'	(ป้อ)ใหญ่	ดูรายละเอียดในตารางที่ 7 หน่วยอรรถที่ 25
	27. 'ผักระถิน'	(ผัก)คำใต้	(ผัก)กะถิน (ชม.น. , ชม.ต. , นน. , สบ.) (ผัก)หล่ตั้น (ชม.ต. , ขบ. , มด.) (ผัก)ค้อนกอง (ทบ.)
	30. 'ฝรั่ง (ผลไม้)'	(หมะ)ก้วยเปา	ดูรายละเอียดในตารางที่ 6 หน่วยอรรถที่ 30
	37. 'รถจักรยาน'	(ลด)เผียน	(ลด)ถีบ (ชม.น. , ชม.ต. , นน. , ขบ. , ทบ. , มด.) จักกะยาน (สบ.)
ทบ.	28. 'ผักชีฝรั่ง'	(หอม)แป้น (ผัก)ป้อมน้ำ (ผัก)หอมน้ำ	ดูหน่วยอรรถที่ 28 ถิ่น นน. ในตารางนี้
	25. 'ปู่หรือตา'	(ป้อ)เถ้า	ดูรายละเอียดในตารางที่ 7 หน่วยอรรถที่ 25
	27. 'ผักระถิน'	(ผัก)ค้อนกอง	ดูหน่วยอรรถที่ 27 ถิ่น สบ. ในตารางนี้
	40. '(ผึ่ง)ต๋อย'	ขี้บ	จี้ (ชม.น. , ชม.ต.) เตียด (นน. , สบ. , ขบ. , มด.)
	5. 'กึ่งกือ'	(แมง)สันตั้น	(แมง)แสนตั้น (ชม.น. , ชม.ต. , นน. , ขบ.) (แมง)กึ่งกือ (ชม.ต. , สบ.) (แมง)บ้งกือ (ทบ.) (แมง)บ้งขี้เต้า (มด.)
	23. 'เปาะ'	(ผ้า)หั่ง	(ผ้า)ก๊อบ (ชม.น. , ชม.ต. , นน. , ขบ.) เปาะ~เมาะ (ชม.ต. , ทบ. ; สบ. , มด.) (ผ้า)เลื่อ (ขบ.)
มด.	7. 'ข้าวโพด'	(เข้า)บ้าง	ดูรายละเอียดในตารางที่ 7 หน่วยอรรถที่ 7
	26. 'ผักระเจด'	(ผัก)กิมกึ่ง	(ผัก)หนอง (ชม.น. , ชม.ต. , นน.) (ผัก)หล่หนอง (ชม.ต. , ขบ.) (ผัก)หนองน้ำ (นน.) (ผัก)กะเสด (สบ. , ทบ.)
	39. 'หญ้าสาบเสือ'	(หญ้า)ตำฟอง (หญ้า)ดอกขาว	(หญ้า)เมื่องวาย~เมี่ยงวาย (ชม.น. ; นน. , ทบ.) (หญ้า)แมงวาย (นน. , ขบ.) (หญ้า)สาบช้าง (ชม.ต. , สบ.)

4.3 การแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากการยืมศัพท์จากภาษาอื่น

ดังได้กล่าวไปแล้วว่าชาวไทยวนมีถิ่นฐานเดิมอยู่บริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย แต่เมื่อชาวไทยวนอพยพไปอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ภาษาไทยวนก็ย่อมมีการสัมผัสภาษากับภาษาของคนกลุ่มใหญ่หรือภาษาที่อยู่ข้างเคียงไม่มากนัก ในงานวิจัยนี้ไม่พบการยืมศัพท์ในภาษาไทยวนถิ่นเชียงใหม่และถิ่นน่าน อาจเนื่องมาจากจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดน่านเป็นชุมชนชาวไทยวนกลุ่มใหญ่ จึงทำให้ยังคงรักษาการใช้ศัพท์ภาษาไทยวนไว้ได้ค่อนข้างดี แต่สำหรับภาษาไทยวนถิ่นสระบุรี ถิ่นไชยบุรี ถิ่นหลวงพระบางและถิ่นเมืงยวดี พบว่ามีกรยืมศัพท์จากภาษาอื่นที่อยู่ข้างเคียง ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาลาว ภาษาพม่า ภาษาไทลื้อและภาษาพวน ผู้วิจัยได้ตรวจสอบที่มาของศัพท์ว่ามาจากภาษาใดโดยอ้างอิงจากพจนานุกรมภาษาต่างๆ ดังนี้ พจนานุกรมภาษาไทยกรุงเทพฯ (ภาษาไทยถิ่นกลาง) ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556) พจนานุกรมลาว-ไทย ของวีระพงศ์ มีสถาน (2543) พจนานุกรมไทย-พม่า ของอรนุช นิยมธรรม และวิรัช นิยมธรรม (2559) พจนานุกรมภาษาไทลื้อ-อังกฤษ ของ William J. Hanna (2012) และพจนานุกรมภาษาไทยพวนของยุพิน เข้มมุกด์ และคณะ (2558) ตัวอย่างการแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากการยืมศัพท์จากภาษาอื่นที่พบในงานวิจัยได้แสดงไว้ในตารางที่ 9

ตารางที่ 9

ศัพท์และที่มาของศัพท์ที่ยืมจากภาษาอื่นในภาษาไทยวนถิ่นสระบุรี ถิ่นไชยบุรี
ถิ่นหลวงพระบางและถิ่นเมืงยวดี

ถิ่น	หน่วยวรรค และศัพท์	ศัพท์ที่ยืม และที่มา	หน่วยวรรค และศัพท์	ศัพท์ที่ยืม และที่มา	หน่วยวรรค และศัพท์	ศัพท์ที่ยืม และที่มา
สบ.	2. 'กระทงโบทอง' กะทง	กระทง ไทยถิ่นกลาง	4. 'กล้วยน้ำว้า' กล้วยน้ำว้า	กล้วยน้ำว้า ไทยถิ่นกลาง	8. 'เข็มขัด' เข็มขัด	เข็มขัด ไทยถิ่นกลาง
	17. 'ตะปู' ตะปู	ตะปู ไทยถิ่นกลาง	26. 'ผักกระเจต' ผักกระเจต	ผักกระเจต ไทยถิ่นกลาง	37. 'รถจักรยาน' จักกระยาน	จักรยาน ไทยถิ่นกลาง
	44. 'นั่งพับเพียบ' นั่งพับเพียบ	นั่งพับเพียบ ไทยถิ่นกลาง	45. 'บิณฑบาต' บิณฑบาต	บิณฑบาต ไทยถิ่นกลาง	6. 'ขนมเทียน' ขนมหมก	ขนมหมก ลาว

ถิ่น	หน่วยอรรถ และศัพท์	ศัพท์ที่ยืม และที่มา	หน่วยอรรถ และศัพท์	ศัพท์ที่ยืม และที่มา	หน่วยอรรถ และศัพท์	ศัพท์ที่ยืม และที่มา
ชบ.	6. 'ขนมเทียน' เข้านมหมัก	ขนมหมก ลาว	10. 'ค้างคาว' บั้ง	อึ่ง ไถลื้อ	12. 'จาน' แผ่น	แผ่น ไถลื้อ
	22. 'น้อยหน้า' หมะเกิดแฮด	หมากเกิดแฮด ไถลื้อ	23. 'เปาะ' ผ้าเสื้อ	ผ้าเสื้อ ลาว		
ทบ.	5. 'กั้งกือ' แมงบังกือ	แมงบังกือ ลาว	6. 'ขนมเทียน' เข้านมหมัก	ขนมหมก ลาว	10. 'ค้างคาว' เจี้ย	เจี้ย ลาว
	17. 'ตะปู' ตะปู	ตะปู ลาว	32. 'มะกรูด' หมะขี้หูด	หมากขี้หูด ลาว	22. 'น้อยหน้า' หมะเสียบ	หมากเขียบ ลาว
	30. 'ฝรั่ง' หมะโอ้ย	บักโอ้ย พวน				
มด.	14. 'ตันกำมปู' ไม้โกะโก	โกะอีโก พม่า	29. 'ผ้าขาวม้า' ผ้าอโป	ผ้าอโป ลาว		

จากตารางที่ 9 จะเห็นได้ว่าภาษาไทยวนถิ่นสระบุรีมีศัพท์ที่ยืมจากภาษาอื่นๆ มากที่สุด คือ มีจำนวน 9 ศัพท์ โดยยืมจากภาษาไทยถิ่นกลางจำนวน 8 ศัพท์ และยืมจากภาษาลาวจำนวน 1 ศัพท์ ทั้งนี้เพราะชาวไทยวนถิ่นสระบุรีอาศัยร่วมกับชาวไทยภาคกลางและชาวลาวเวียงที่อพยพมาจากเวียงจันทน์ จึงมีการยืมศัพท์จากทั้ง 2 ภาษาไปใช้ ภาษาไทยวนถิ่นไชยบุรีมีการยืมศัพท์จากภาษาไทยถิ่นกลางมากที่สุด เพราะชาวไทยวนเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของแขวงไชยบุรีและยืมศัพท์ภาษาลาวซึ่งเป็นภาษาราชการของ สปป.ลาวด้วย ภาษาไทยวนถิ่นหลวงพระบางพบศัพท์ที่ยืมจากภาษาลาวมากกว่าภาษาอื่นๆ นอกจากนั้นยังยืมศัพท์ หมากโอ้ย 'ฝรั่ง' จากภาษาพวนซึ่งเป็นชาติพันธุ์ใหญ่อีกกลุ่มหนึ่งของแขวงหลวงพระบาง ภาษาไทยวนถิ่นเมืงวัดมีศัพท์ที่ยืมจากภาษาพม่าคือคำว่า 'ไม้โกะโก' 'ตันจามจรี' อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่าชาวไทยวนหลายถิ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยก็ใช้ศัพท์นี้เช่นกัน เช่นบางหมู่บ้านของจังหวัดเชียงราย ลำปาง และน่าน ซึ่งหมู่บ้านเหล่านี้มีประวัติว่าอพยพไปจากเมืองเชียงแสน ดังนั้นศัพท์นี้จึงอาจเป็นศัพท์ที่ชาวไทยวนเมืองเชียงแสนยืมจากภาษาพม่าสมัยที่พม่าปกครองแล้วก็เป็นได้ นอกจากนี้ภาษาไทยวนถิ่นเมืงวัดยังยืมศัพท์ ผ้าอโป 'ผ้าขาวม้า' จากภาษาลาวด้วย เพราะมีชุมชนชาวลาวจากเวียงจันทน์ที่อพยพมาอาศัยอยู่ในเขตตำบลทุ่งกระเซาะ อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก อยู่หลายหมู่บ้าน (<http://www.thaitambon.com/tambon/630206>) จึงเชื่อว่าบรรพบุรุษของชาว

ไทยวนถิ่นเมืงวดี ซึ่งมีบางส่วนอพยพไปจากจังหวัดตากและพื้นที่ใกล้เคียงน่าจะยืมศัพท์นี้ก่อนการอพยพไปยังเมืองเมืงวดีแล้ว

4.4 การแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากการสร้างศัพท์ใหม่

การสร้างศัพท์ใหม่ถือเป็นการเพิ่มศัพท์ขึ้นในภาษาอีกวิธีหนึ่ง เพื่อใช้เรียกนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยมีมาก่อนในสังคมของผู้พูด ในงานวิจัยนี้พบการสร้างศัพท์ใหม่เพียงศัพท์เดียวในภาษาไทยวนถิ่นสระบุรี คือ *ลตเฝี่ยน* (*รถเฝี่ยน*) หมายถึงรถจักรยาน รถจักรยานเป็นพาหนะที่เพิ่งนำเข้ามาใช้ในเมืองไทยราวปลายสมัยรัชกาลที่ 4 (<http://oldbicycle.forumotion.com/t5-topic>) ซึ่งไม่เคยมีใช้ในสังคมของชาวไทยวนมาก่อน ดังนั้นจึงต้องมีการสร้างศัพท์ใหม่ขึ้นใช้ในภาษา ชาวไทยวนทุกถิ่นยกเว้นชาวไทยวนถิ่นสระบุรีเรียกรถจักรยานว่า *ลตถีบ* (*รถถีบ*) คือ รถที่ต้องใช้เท้าทั้งสองถีบตรงบันไดเพื่อให้รถเคลื่อนไปข้างหน้า ส่วนชาวไทยวนถิ่นสระบุรีเห็นว่าล้อของรถจักรยานมีลักษณะเหมือนไพนด้ายหรือ *เฝี่ยน* ซึ่งมีลักษณะเป็นวงและมีแกนหมุนเพื่อปั่นฝ้ายให้เกลียวแน่นจนเป็นเส้นด้าย จึงเรียกรถจักรยานว่า *ลตเฝี่ยน* แต่อย่างไรก็ดีชาวไทยวนถิ่นสระบุรีส่วนใหญ่ก็นิยมเรียกว่า *จักกะยาน* (จักรยาน) ตามชาวไทยภาคกลาง

5. สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาการแปรด้านศัพท์ตามภูมิภาคของภาษาไทยวนในประเทศไทย ไทย ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา พบว่ามีอยู่ 4 ลักษณะ ได้แก่ การแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางโครงสร้างคำ การแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากศัพท์เฉพาะถิ่น การแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากการยืมศัพท์จากภาษาอื่น และการแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากการสร้างศัพท์ใหม่

การแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางโครงสร้างคำ ส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยภายใน (Internal factors) กล่าวคือ เมื่อชาวไทยวนแยกย้ายไปอยู่ภูมิภาคต่างๆ ที่ห่างไกลกัน ศัพท์บางศัพท์ที่เคยมีใช้ร่วมกันก็ค่อยๆ มีโครงสร้างต่างกันไป ดังจะเห็นได้จากกรณีของการแปรศัพท์ส่วนหน้าและการแปรศัพท์ส่วนหลัง ความแตกต่างทางโครงสร้างคำส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก (External factors) กล่าวคือ เกิดจากการที่ชาวไทยวนบางถิ่นมีการติดต่อกันหรืออพยพไปอาศัยอยู่ร่วมกัน จึงนำศัพท์ของแต่ละถิ่นมาประกอบกัน ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากการแปรศัพท์ที่เกิดจากการนำศัพท์เดี่ยวไปประกอบกับคำอื่นและการแปรศัพท์ที่เกิดจากการนำศัพท์สองถิ่นมาประกอบกัน

การแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากศัพท์เฉพาะถิ่นเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงภายในของภาษาเอง กล่าวคือ เมื่อชาวไทยวนแต่ละถิ่นอาศัยอยู่ห่างไกลกันและอาจจะขาดการติดต่อกันเป็นเวลานาน จึงมีบางศัพท์ที่ชาวไทยวนคิดขึ้นใช้กันในแต่ละท้องถิ่นแทนศัพท์ดั้งเดิม และแตกต่างจากถิ่นอื่น ศัพท์เฉพาะถิ่นนี้ยังสามารถใช้จำแนกถิ่นที่อยู่ของผู้พูดอย่างคร่าวๆ ได้ เช่น หากผู้พูดเรียกผักกระเฉดว่า ผักกิมกุ่ม ก็สันนิษฐานได้ว่าผู้นั้นน่าจะเป็นชาวไทยวนถิ่นเมืงยวดี ถ้าหากผู้พูดเรียกแมลงปอว่า แมงกะปม ก็สันนิษฐานได้ว่าผู้นั้นน่าจะเป็นชาวไทยวนถิ่นน่าน เป็นต้น

การแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากการยืมศัพท์จากภาษาอื่น สามารถบอกได้ว่าชาวไทยวนในภูมิภาคนั้นๆ อาศัยร่วมกับชาติพันธุ์ใดบ้าง และยังแสดงให้เห็นถึงการสัมผัสภาษากับภาษาต่างๆ ที่อยู่ข้างเคียงในระดับที่แตกต่างกัน โดยดูจากปริมาณของศัพท์ที่ยืมมาใช้ เช่น ในการศึกษาครั้งนี้พบว่าภาษาไทยวนถิ่นสระบุรีมีการสัมผัสภาษากับภาษาไทยถิ่นกลางมีมากที่สุด ภาษาไทยวนถิ่นหลวงพระบางมีการสัมผัสภาษากับภาษาลาวมากที่สุด ภาษาไทยวนถิ่นไชยบุรีมีการสัมผัสภาษากับภาษาไทลื้อมากที่สุด นอกจากนี้การที่ภาษาใดภาษาหนึ่งยืมศัพท์จากภาษาอื่นในปริมาณน้อยก็อาจแสดงให้เห็นถึงความเข้มข้นของการรักษาภาษาของตนไว้ได้ค่อนข้างดี ดังตัวอย่างของภาษาไทยวนถิ่นเชียงใหม่และภาษาไทยวนถิ่นน่าน เป็นต้น

การแปรด้านศัพท์อันเนื่องมาจากการสร้างศัพท์ใหม่ถือเป็นการเพิ่มศัพท์ขึ้นใช้ในภาษา เพื่อใช้เรียกนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เพิ่งนำเข้ามาในสังคม ในงานวิจัยพบ

อยู่เพียงศัพท์เดียว คือ ศัพท์ที่สร้างขึ้นใหม่เพื่อใช้เรียกรถจักรยานในภาษาไทยวนถิ่นสระบุรี ชาวไทยวนถิ่นนี้เห็นว่าล้อของรถจักรยานมีลักษณะคล้ายกับฝ้ายหรือในบันด้ายจึงเรียกรถจักรยานว่า *ลตฝ้ายน* (รถฝ้ายน) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความช่างสังเกตและความคิดสร้างสรรค์ของเจ้าของภาษาได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามศัพท์นี้กลับได้รับความนิยมน้อยกว่าศัพท์คำว่า *ลตจ๊กกะยาน* (รถจักรยาน) ซึ่งเป็นคำยืมจากภาษาไทยถิ่นกลาง แสดงให้เห็นว่าภาษาไทยถิ่นกลางมีอิทธิพลต่อภาษาไทยวนถิ่นสระบุรีอยู่ค่อนข้างมาก

โดยภาพรวมของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบว่าปัจจุบันชาวไทยวนที่อาศัยอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ยังคงรักษาภาษาของตนเองไว้ได้ค่อนข้างดี แม้ว่าจะจากถิ่นฐานเดิมไปนานมากแล้วก็ตาม การศึกษาครั้งนี้ยังทำให้เห็นว่าการศึกษาศัพท์ว่าไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ต่อวงการภาษาศาสตร์เท่านั้น ยังเป็นประโยชน์ต่อศาสตร์แขนงอื่นๆ ด้วย เช่น ประวัติศาสตร์ นิรุกติศาสตร์ ประชากรศาสตร์ เป็นต้น

รายการอ้างอิง

- ข้อมูลตำบลทุ่งกระเซาะ อำเภอบ้านตาก ตาก (2557). สืบค้นเมื่อ 25 เมษายน 2561 จาก <http://www.thaitambon.com/tambon/630206>
- จำลอง คำบุญชู. (2528). ภาษาถิ่นย่อยของคำเมืองในจังหวัดลำปาง: การศึกษาศัพท์. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ธีรยุทธ ยวงศรี. (2540). การดนตรี การขับ การพ้องล้านนา. เชียงใหม่: ตรัสวิน.
- นคร ประภัทร, พระ. (2559). ประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา คติความเชื่อ และประเพณี พิธีกรรม ชุมชนไทยวน เมืองเมียวดี, วิถีล้านนาใต้ฟ้าเมียวดี. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
- ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 11. (2551). กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

- ประภัสสร มลิวลัย. (2530). ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจังหวัดสระบุรี: การศึกษาโดยใช้คำศัพท์. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- ประวัติจักรยานโบราณในประเทศไทย (2552, 21 มกราคม). สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2559 จาก <http://oldbicycle.forumotion.com/t5-topic>
- ปานตา นาคพันธ์วงศ์. (2530). ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดอุดรธานี: การศึกษาโดยใช้คำศัพท์. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- พเยาว์ เจริญฉาย และคณะ. (2551). การศึกษาคำศัพท์ภาษาตระกูลไทในจังหวัดลพบุรีและอิทธิพลของเทคโนโลยีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้คำศัพท์ (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยุพิน เข้มมุกด์ และคณะ. (2558). พจนานุกรมภาษาไทยพวน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- เยาวลักษณ์ อยู่เจริญสุข. (2534). ภาษาถิ่นย่อยของคำเมืองในจังหวัดแพร่: การศึกษาคำศัพท์ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ลัดดาวัลย์ ชัยสกุลรินทร์. (2538). ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดลพบุรี: การศึกษาคำศัพท์และเสียงปรัภาคชุด ช-จ-ช. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วันทนี พันธ์ชาติ. (2526). ภาษาถิ่นย่อยของคำเมือง: การศึกษาคำศัพท์. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วารี วิสกุล. (2526). ภูมิศาสตร์ภาษาจังหวัดสุโขทัย: การศึกษาโดยใช้คำศัพท์. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วิจินต์ ภาณุพงศ์. (2529). ภูมิศาสตร์คำศัพท์ในจังหวัดนครราชสีมา: โครงการนำร่อง (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระพงศ์ มีสถาน. (2543). พจนานุกรมลาว-ไทย. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2524). *การศึกษาการกระจายของคำศัพท์ในจังหวัดพิษณุโลก* (รายงานการวิจัย). นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2535). *ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2559). ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยวน. *วารสารภาษาและภาษาศาสตร์*, 34(2), 20-45.
- สุธีรา ภูมิเจริญ. (2538). *ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือจังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชา, สงขลา.
- สมิตร์ ปิติพัฒน์ และคณะ. (2544). *กลุ่มชาติพันธุ์ไทในเมืองเชียงใหม่ แขวงหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรัตน์ ปานะรัตน์. (2533). *ภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดลพบุรี: การศึกษาโดยใช้ศัพท์*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาจารึกภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ. (2545). *แผนที่ภาษาศาสตร์จังหวัดราชบุรี*. นครปฐม: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ. (2557). *แผนที่ภาษาศาสตร์จังหวัดสุพรรณบุรี*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวิทย์ ธีรศาศวัต. (2541). *ประวัติศาสตร์ลาว 1779-1975*. ขอนแก่น: ภาควิชาประวัติศาสตร์และโบราณคดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อรนุช นิยมธรรม และวิรัช นิยมธรรม. (2559). *พจนานุกรมไทย-พม่า*. พิษณุโลก: สถานพัฒนาการเรียนรู้ภาษาเมียนมา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อุดม รุ่งเรืองศรี, ผู้รวบรวม. (2547). *พจนานุกรมล้านนา-ไทย*. เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุทุมพร จุลศิริ. (2534). *ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดพิจิตร*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- William J. Hanna. (2012). *Dai Lue-English Dictionary*. Chiang mai: Silkworm Books.